

2025

M. A. Second Semester (CBCS) Examination
Sanskrit

Course - CC 2.1

Full Marks—40

Time—2 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

1. अधोलिखितेषु मन्त्रेषु एकस्य ऋषिच्छन्दोदेवतानिर्देशपूर्वकं
संस्कृतभाषया व्याख्या कार्या— 6

(a) उ॒त स्या॑ नः॒ सर॑स्वती॒ घो॒रा हिर॑ण्यवर्तनिः ।
वृ॒त्रघ्नी॑ व॒ष्टि सु॑ष्टुतिम् ॥

(b) ये॒न द्यौरु॑ग्रा पृ॒थि॒वी च॑ दु॒ल्हा
ये॒न स्वः॑ स्त॒भितं॑ ये॒न ना॑कः ।
यो अ॒न्तरि॑क्षे रज॒सो वि॒मानः॑
कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेमः ॥

(c) या॑ ते॒ रुद्र॑ शि॒वा त॒नूर॑घो॒रापा॑पकाश्विनी ।
तया॑ नस्त॒न्वा श॑न्त॒मया॑ गिरि॒शन्ता॑भिचावमीहि ॥

2. (a) ऋग्वेदे सरस्वतीदेवतायाः स्वरूपं यथामति उपस्थाप्यताम् ।

10

अथवा

(b) अथर्ववेदीयभूमिसूक्तस्य परिवेशभावना सूक्तानुसारं
प्रतिपाद्यताम् ।

[P.T.O.]

3. संक्षेपेण द्वयोरुत्तरं संस्कृतभाषया प्रदेयम्। 2x2=4

- (a) हिरण्यगर्भशब्दस्यार्थः स्पष्टीक्रियताम्।
 (b) 'योऽसौ अवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः'—कुत्रोपलभ्यते ?
 नीलग्रीवशब्दस्य कोऽर्थः ?
 (c) 'विश्वम्भरा वसुधानी प्रतिष्ठा...' कुत्रोपलभ्यते ? 'वसुधानी'
 इत्यस्य किं तात्पर्यम् ?
 (d) 'यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने'—अत्र क्रन्दसीपदस्य अर्थः
 स्पष्टीक्रियताम्।

4. (a) कठोपनिषदमनुसृत्य तृतीयवरस्वरूपं विशदयताम्? 10

अथवा

- (b) क आसीत् वाजश्रवाः ? स नचिकेतसं कस्मै दत्तवान् ? यमप्रदत्तं
 द्वितीयवरस्वरूपं निवेद्यताम्।

5. यथामति एका व्याख्या संस्कृतभाषया लेख्या— 6

- (a) येयं प्रेते विचिकित्सा मनुष्ये अस्तीत्येके नायमस्तीति चैक।
 एतद्विद्यामनुशिष्टस्त्वयाहं वराणामेष वरस्तृतीयः ॥

अथवा

- (b) न जायते म्रियते वा विपश्चिन् नायं कुतश्चिन्न बभूव कश्चित्।
 अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥

6. संक्षेपेण द्वयोरुत्तरं संस्कृतभाषया प्रदेयम्— 2×2=4

- (a) कठोपनिषदः नामकरणे किं तात्पर्यम्?
- (b) किमर्थं यमः नचिकेतसे त्रीन् वरान् दत्तवान्?
- (c) 'पीतोदका जग्धतृणा...' इति पदस्वयस्यार्थः स्पष्टीक्रियताम्।
- (d) रथरूपकस्य तात्पर्यं संक्षेपेण निवेद्यताम्।

2025

M. A. Second Semester (CBCS) Examination
Sanskrit
Course - CC 2.2

Full Marks—40

Time—2 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

1. (a) मेघदूतानुसारं नगर्याः उज्जयिन्याः सौन्दर्यं वर्णयताम्। 10

अथवा

- (b) मेघदूतमनुसृत्य यक्षगृहं वर्णयताम्।

2. कस्यचिदेकस्य व्याख्या संस्कृतभाषया कार्या— 6

- (a) तस्मिन्नद्रौ कतिचिदबलाविप्रयुक्तः स कामी
नीत्वा मासान् कनकवलयभ्रंशरिक्तप्रकोष्ठः ।
आषाढस्य प्रथमदिवसे मेघमाश्लिष्टसानुं
वप्रक्रीडापरिणतगजप्रेक्षणीयं ददर्श ॥
- (b) विद्युत्त्वन्तं ललितवनिताः सेन्द्रचापं सचित्राः
सङ्गीताय प्रहतमुरजाः स्निग्धगम्भीरघोषम् ।
अन्तस्तोयं मणिमयभुवस्तुङ्गमभ्रंलिहाग्राः
प्रासादास्त्वां तुलयितुमलं यत्र तैस्तैर्विशेषैः ॥

3. द्वयोरुत्तरं संस्कृतभाषया देयम्। 2×2=4

- (a) 'सन्देशं मे तदनुजलद श्रोष्यसि'—कः सन्देशोऽत्र उल्लिख्यते ?
जलद—इति पदस्य कोऽर्थः ?
- (b) मेघदूते वर्णितेषु गिरिषु कयोश्चिद् द्वयोः नामनी उच्येताम्।
- (c) 'त्वय्यायत्तं कृषिफलम्'—इत्यस्य किं तात्पर्यम् ?
- (d) केषां सन्निपातो मेघे अस्ति ?

4. (a) मृच्छकटिकमिति नाम्नः सार्थक्यं विचार्यताम्। 10

अथवा

(b) मृच्छकटिकानुसारं चारुदत्तचरित्रस्य वैशिष्ट्यानि आलोच्यन्ताम्।

5. संस्कृतभाषया कश्चित् एकः श्लोको व्याख्येयः— 6

(a) आलोकविशाला मे सहसा तिमिरप्रवेशविच्छिन्ना।
उन्मीलितापि दृष्टिर्निमीलितेवान्धकारेण ॥

अथवा

(b) राजमार्गो हि शून्योऽयं रक्षणः सञ्जरन्ति च।
वज्जना परिहर्तव्या बहुदोषा हि शर्वरी ॥

6. संस्कृतभाषया द्वयोरुत्तरं दीयताम्— 2×2=4

- (a) मृच्छकटिकस्य कयोश्चिद् द्वयोः अङ्कयोः नामनी लिख्येताम्।
- (b) को नाम विदूषकः मृच्छकटिके ? कस्मिन् अङ्के तस्य प्रथमाविर्भावो दृश्यते ?
- (c) शकारस्य संक्षिप्तपरिचयो दीयताम्।
- (d) का भवति मदनिका ? संक्षेपेण तस्याः परिचयो देयः।

2025

M. A. Second Semester (CBCS) Examination
Sanskrit
Course - CC 2.3

Full Marks—40

Time—2 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

1. Answer **any one** of the following : 10
 - (a) Evaluate Pānini as a Linguist.
 - (b) Write a comparative note on the contribution of Bloomfield in the field of Linguistics.
 - (c) Show the difference between Vedic and classical Sanskrit.
2. Write shot note on **any one** of the following : 6
 - (a) Patañjali
 - (b) Descriptive linguistics and the contribution of Ferdinand De Sanssure in this context.
 - (c) Grimm's law.
3. Answer **any two** of the following : 2×2=4
 - (a) What is the difference between language and dialect?
 - (b) What is meant by comparative philology?

[P.T.O.]

- (c) Name two families of I. E. language.
- (d) What is the contribution of Grassman in the field of phonetic law.
4. (a) Write a note on the importance of manuscriptology.

Or

- (b) Prepare a note on the different stages of editing sanskrit manuscripts.

Or

- (c) Give an account of this problems of deciphering Sanskrit manuscripts.

5. Write short note on **any one** of the following : 6

- (a) Colophon
- (b) An eminent Sanskrit Manuscriptologist
- (c) Cause of divergent readings

6. Answer **any two** of the following : $2 \times 2 = 4$

- (a) Name two important manuscript materials.
- (b) State two important technical terms in the context of manuscript.
- (c) What is Vulgate Edition?
- (d) Give the full form of N.C.C. and N.M.M.
-

2025

M. A. Second Semester (CBCS) Examination
Sanskrit
Course - CC 2.4

Full Marks—40

Time—2 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

1. (a) व्याप्तिः साध्यवदन्यस्मिन्नसम्बन्ध उदाहृतः इति कारिकानुसारेण व्याप्तेः स्वरूपं विशदयताम्। 10
 अथवा
 (b) को नाम पक्षः ? कारिकाकृदुक्तदिशा पक्षस्वरूपं निरूपणीयम्।
2. संस्कृतभाषया व्याख्यायताम्। 6
 (a) व्याप्यस्य पक्षवृत्तित्वधीः परामर्श उच्यते।
 अथवा
 (b) विरुद्धयोः परामर्शो हेतोः सत्प्रतिपक्षता।
3. यथामति द्वयं संस्कृतभाषया समाधेयम्— 2×2=4
 (a) को नाम हेत्वाभासः ? कतिविधश्च सः ?
 (b) कस्तावद् बाधः ?
 (c) आत्मा नित्य आत्मत्वात्—अत्र हेत्वाभासः कः ?
 (d) गगनारविन्दं सुरभि अरविन्दत्वात्, अत्र हेत्वाभासो निरूप्यताम्।

4. (a) सत्कार्यवादो निरूपणीयः । 10

अथवा

(b) सांख्यमते प्रमाणं कतिविधम्? तत्र कस्यचनैकस्य स्वरूपं विशद्यताम्।

5. संस्कृतभाषया व्याख्यायताम्। 6

(a) दृष्टवदानुश्रविकः।

अथवा

(b) मूलप्रकृतिरविकृतिः।

6. यथामति द्वयं संस्कृतभाषया समाधेयम्— 2×2=4

(a) व्यक्ताव्यक्तयोः साधर्म्यमुल्लिख्यताम्।

(b) पुरुषबहुत्वविषये हेतुद्वयं प्रदर्शयताम्।

(c) सांख्यमते जगतः कारणं किम्?

(d) शास्त्रविषये जिज्ञासा कथं स्यात्?

2025

M. A. Second Semester (CBCS) Examination
Sanskrit
Course - CC 2.5

Full Marks—40

Time—2 Hours

The figures in the right hand side margin indicate marks.

1. (a) मम्मटस्य काव्यलक्षणं प्रतिपदव्यावृत्तिपूर्वकं विव्रियताम्।

10

अथवा

(b) मम्मटसम्मता का तावत् लक्षणा ? लक्षणामिमामाश्रित्य एको निबन्धो विरचनीयः।

2. संस्कृतभाषया व्याख्यायताम्।

6

(a) इदमुत्तममतिशयिनि व्यङ्ग्ये वाच्याद् ध्वतिर्बुधैः कथितः।

अथवा

(b) साक्षात् संकेतितं योर्थमभिधत्ते स वाचकः।

3. कयोश्चिद् द्वयोः उत्तरं संस्कृतभाषया प्रदेयम् : $2 \times 2 = 4$

(a) काव्यप्रकाशस्यैकस्य टीकाकारस्य तस्यैकस्याः टीकायाश्च नामनी लिख्येताम्।

(b) मम्मटसम्मतम् अवरकाव्यस्य लक्षणं किम्?

(c) मङ्गलाचरणश्लोके 'नवरस'पदेन मम्मटेन किमवबुध्यते?

(d) काव्यलक्षणे 'अनलंकृती पुनः क्वापि' इत्यस्य कोऽर्थः?

[P.T.O.]

4. कस्यचनैकस्य अलङ्कारस्य सोदाहरणं स्वरूपमालोच्यताम्। 10

(a) अनुप्रासः ।

(b) ससन्देहः ।

(c) निदर्शना ।

5. निम्नलिखितयोः युगलयोरेकस्य पार्थक्यं संस्कृभाषया निरूप्यताम्। 6

दृष्टान्तः—प्रतिवस्तूपमा ।

विभावना—विशेषोक्तिः

6. द्वयोरुत्तरं संस्कृभाषया दीयताम् : 2×2=4

(a) मम्मटाचार्येण शब्दश्लेषस्य कति भेदाः स्वीकृताः ? तेषु नामद्वयं लिख्यताम्।

(b) काव्यप्रकाशसम्मतं समासोक्त्यलङ्कारस्य लक्षणं किम् ?

(c) “कमलेव मतिर्मतिरिव कमला”—इत्यत्र कोऽलङ्कारः परिलक्ष्यते ? तस्य लक्षणं किम् ?

(d) “सम्भावनमथोत्प्रेक्षा प्रकृतस्य समेन यत्”—इत्यत्र ‘सम्भावना’ पदस्य तात्पर्यं किम् ?